

АКЕВОНО

Bulletin- SOCIETY FOR MACEDONIAN-JAPANESE FRIENDSHIP AND COOPERATION

МУГРИ

ISSN 1409-6757

Билтен · ДРУШТВО НА МАКЕДОНСКО-ЈАПОНСКО ПРИЈАТЕЛСТВО И СОРАБОТКА

Skopje, vol. XV, No. 2, april, may, june 2009 - Скопје, год. 15, бр. 2, април, мај, јуни 2009 г.

Ткајачи на свила

Содржина:

Факти и бројки за Јапонија: И покрај кризата доларот високо јава, подготвил Круме Ефтимовски (стр. 3 - 9); **Животна средина:** Што е “еколошко” во аикидото?, подготвила Д-р Јелена Димитриевиќ (стр. 10 - 12); **Д-р Коста Балабанов - Глетки од Јапонија:** Што сакам да знам за Јапонија (стр. 13 - 20); **Профил на нацијата:** Историја, подготвил Д-р Оливер Каранфилски (стр. 21 - 23); **Белешки од Јапонија:** Економската криза и вработувањето во Јапонија, подготвил Д-р Сергеј Милошевски.

Свила за ткаење

И ПОКРАЈ КРИЗАТА ДОЛАРОТ ВИСОКО ЈАВА

Во октомври 2008 година, времето кога западните финансиски пазари беа целосно парализирани, а цените на берзите во светот пливаа, американскиот долар многу скокна во однос на сите валути, со исклучок на јапонскиот јен. Во текот на два месеца, од август до октомври, номиналниот доларски индекс на Бордот за федерални резерви на Соединетите Американски Држави, кој го следи движењето на вредноста на доларот спрема другите валути, се покачи за 12 проценти. И покрај тоа што финансиската криза почна во Соединетите Американски Држави, доларот стана појак. Како да се објасни овој парадокс?

Промените во паричните текови од и во Соединетите Американски Држави го објануваат тоа. По правило, Соединетите Американски Држави имаат нето одлив во купувањето на странски хартии од вредност, што резултира со негативни бројки. Меѓутоа, во јули, август и септември, 2008 година, имаа нето прилив со враќање на парите во земјата. Голем број американски инвеститори, вклучувајќи ги и фондовите за осигурување, кои трпеа големи загуби и беа под притисок на барањата за раскинување на договорите, наголемо продаваа делови од нивните холдинзи на странски акции и обврзници. Истиот тренд го покажуваат и статистичките податоци од октомври.

Овие трансакции, природно, повлекуваат со себе на берзанските пазари да се купуваат долари, а да се продаваат други валути. Во исто време, приватните инвеститори надвор од Соединетите Американски Држави ги продаваа своите американски финансиски побарувања, особено обврзниците на владините агенции, а фондовите ги враќаа во земјата. Ова се зделки што вклучуваа

продажба на долари. На овој начин, инвеститорите како во Соединетите Американски Држави така и во останатиот свет делуваа на репатријација на капиталот. Иако ова води кон пребивање на понудата и побарувачката во купувањето и продавањето на долари, фактички доларот зајакнуваше (освен спрема јапонскиот јен). Ова кажува дека во оваа финансиска криза недостатокот од ликвидност со кој се соочуваат инвеститорите и финансиските институции фактички е немање доларска ликвидност. Може да се сфати зошто купувањето долари го надмина продавањето на девизните пазари, ако се претпостави дека кога инвеститорите надвор од Соединетите Американски Држави ги продаваат американските финансиски побарувања тие не ги конвертирале сите долари во нивните сопствени валути. Некои од тие побарувања просто ги внеле во своите земји во форма на долари за да ја поддржат сопствената ликвидност.

А што со јенот? Зошто тој неочекувано зајакна? Во текот на 2008 година, разликата во каматните стапки меѓу доларот и јенот рапидно се намали. Како резултат на тоа, инвеститорите и шпекулантите ангажирани во таканаречената трговија со јени, во која се позајмуваа јени со ниски каматни стапки, а се инвестираа долари со повисоки каматни стапки, брзо се враќаа на тргување јени-долари за да ја олеснат својата изложеност спрема високата позиција на доларот. Во исто време, сепак, остана прилично големата разлика во каматните стапки меѓу јенот и валутите како што е британската фунта, австралискиот долар и еврото. Ова ги убеди играчите на пазарот да продолжат со продажбата на јени. Во летото, во 2008 година, фактички,

продажбата на јени се движеше по нагорна линија за да стекне позиции. Овие промени во позициите можат да се потврдат на отворените каматни трендови на Токискиот пазар за тргување со фјучерси во странска валута наречен Клик 365. Но, кога во октомври цените на берзите почнаа стрмоглаво да паѓаат, инвеститорите и шпекулантите кои имаа големи загуби масовно почнаа да ги покриваат своите ризични холдинзи. За да ги намалат загубите, тие (инвеститорите и шпекулантите) ја напуштија продажбата на јени и пристапија кон купувањето јени. Ова, можеби, е причината што доведе јенот да скокне многу во однос на другите поголеми валути

Надворешниот долџ на САД енорно расте

Живееме во свет во кој финансиските институции понекогаш ги фаќа паника како да ја обезбедат доларската ликвидност, кога не се во состојба да ја намалат нивната зависност од доларот дури и кога тоа го посакуваат. Прашањето е, кој е долгорочниот излез? Ако нето надворешните обврски на Соединетите Американски Држави растат, зарем не ќе дојде време кога светските инвеститори ќе го достигнат лимитот на нивната склоност да држат доларски побарувања, предизвикувајќи и влезот на капитал во Соединетите Американски Држави да се намали, а повлекувањето на капиталот брзо да расте? И, ако се случи тоа, дали, можеби, позицијата на доларот како клучна светска валута нема да колабира побрзо отколку што се очекува? Тука се наоѓа еден од класичните аргументи што го предвидува падот на Америка.

Иако ваквото сценарио целосно не се напушта, сепак не смее да се потцени цврстата структура што ја имаат доларот и Соединетите Американски Држави. Точно е дека надворешните

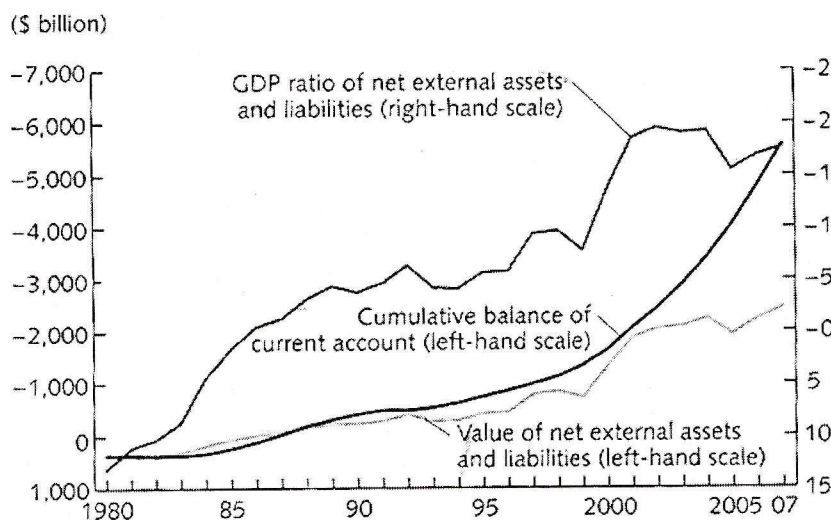
обврски на Соединетите Американски Држави покажуваат нагорен тренд. Сепак, кога се мери зголемувањето или намалувањето на нето обврските, треба да се има предвид нивниот сооднос со големината на доходот или обемот на економијата. Таквото испитување открива дека нето надворешните обврски во 2002 година достигнале 19,5 проценти од номиналниот бруто домашен производ на Соединетите Американски Држави за потоа на крајот од 2007 година да паднат на 17,6 проценти. Како што е прикажано на сл. 1, нето надворешните обврски на Соединетите Американски Држави не растеле толку брзо како што растеше дефицитот на тековната сметка на Соединетите Американски Држави.

Ако се соберат сите годишни дефицити во тековната сметка, почнувајќи и од 1980 година, годината во која Соединетите Американски Држави имаа нето надворешни побарувања од 365,5 билиони долари, ќе се види дека во 2007 година тие нараснале на 5,6 трилиони долари. Спротивно, нето надворешните обврски на крајот на 2007 година изнесуваа само 2,4 трилиони долари според податоците од Министерството за трговија на Соединетите Американски Држави. Разликата меѓу овие две бројки е голема, 3,2 трилиони долари (околу 320 трилиони јени). Не може да се прави богатство од ништо, па се поставува прашањето од каде се овие 3,2 трилиони долари? Дали тие претставуваат профит на американскиот финансиски империјализам? Фактички, не постои ниту алхемија ниту експлоатација. Соединетите Американски Држави може да имаат поголеми надворешни долгови од која било друга земја во светот, но тие, исто така, имаат поголеми надворешни побарувања - дури 17,6 трилиони долари на крајот на 2007 година. Побарувањата продуцираат поврати, а обврските трошоци. Повратите и трошоците добиваат форма на доход, како што се

дивидендите и каматите или на капитална добивка или загуби кога вредностите на побарувањата или на обврските растат или паѓаат. Исплатата или приемот на дивидендите се вклучени во статистичките податоци за тековната сметка на билансот на доходот. Така, останува да се заклучи дека износот од 3,2 трилиони долари претставува капитална добивка од побарувањата и обврските (деноминирани во долари).

Од ова произлегува прашањето зошто надворешните побарувања и обврски на Соединетите Американски Држави продуцираат капитални добивки од толку големи размери. Постојат два одговори. Прво, големите курсни профити беа реализирани од слабеењето на доларот. Се проценува дека околу половината од американските надворешни побарувања се деноминирани во странски валути и половина во долари. Ако се земе дека износот од 17,6 трилиони долари претставува обем на побарувањата на крајот на 2007 година, излегува дека пад на вредноста на доларот од 5 проценти (порастот на вредноста на странските валути) би ја зголемил вредноста на побарувањата во деноминираниот долар за 440 билиони

Слика 1. Нето надворешни побарувања и обврски на САД

Source: US Department of Commerce.

Извор: Министерството за трговија на САД

долари. Ако доларот падне за 10 проценти, тогаш вредноста ќе се зголеми за 880 билиони долари. Ова се профити што се влеваат во Соединетите Американски Држави во форма на капитални добивки од курсните профити. Исто така, се проценува дека околу 90 проценти од американските надворешни обврски се деноминирани во долари. Ова значи дека кога доларот слабеа, главно, странските инвеститори се тие што губат од курсот и само незначително и американската страна.

Може парантетички да се забележи дека да се има клучна валута е претпоставка да се биде во состојба надворешните обврски да се чуваат деноминирани во валутата на сопствената земја. Кога се работи за помали земји, посебно за економите во развој, надворешните долгови ќе бидат деноминирани во долари, евра, јени или во некоја појака валута. Ако валутата на таквата земја паѓа во исто време со зголемување на долговите, вредноста на нејзините долгови мерена со нејзината валута веднаш ќе се зголеми. Сето ова ќе ја изложи земјата на закана од валутна и финансиска криза.

Второ, надворешните побарувања на Соединетите Американски Држави се насочени во побарувања со висок поврат, во најголем дел преку директни инвестиции и купување акции. Директните инвестиции и инвестициите во акции претставуваат најголем дел од овие побарувања, 48,2 проценти од вкупните побарувања споредени со обврските од само 26,2 проценти. Најголема категорија на обврски од 36,7 проценти е инвестирање во обврзници, а тука се вклучени инвестиции во обврзници на владата на

Соединетите Американски Држави од страна на странски влади. Инвеститори-те се соочуваат со ризик од движењето на цените кога вложуваат пари во директни инвестиции и обврзници, но имаат шанса на долг рок да се здобијат со капитални добивки. Вкупните поврати обично се поголеми од тие што се добиваат со инвестирање во обврзници со фиксни каматни стапки.

Се поставува прашањето која е тогаш разликата во повратите од надворешните побарувања и обврски на Соединетите Американски Држави? Користејќи ги податоците на Министерството за трговија, Институтот за меѓународни монетарни работи најде дека во периодот 1989 - 2006 година постои разлика од 4,2 процентни поени меѓу повратите од побарувањата и трошоците од обврските (види ја табелата).

Берзите во светот беа тешко погодени во октомври 2008 година, а паѓањето на цените на акциите значи голема капитална загуба за американските холдинзи на надворешни побарувања. Може да се каже дека како резултат на ова, Соединетите Американски Држави многу тешко ќе можат брзо да најдат начин со кој капиталната добивка од надворешните побарувања би ја пребила со дефицитите во тековната сметка на Соединетите Американски Држави. Сепак, во случајов се работи за долгорочни движења и не може да се предвидува врз база на резултатите од краткорочните движења. Дури, треба да се каже дека странските инвеститори поседуваат значителен дел од големиот обем на американски акции, иако нивниот дел не е толку голем споредено со тој што го поседуваат домашните инвеститори, дека падот на цените на акциите, исто така, ги намалува надворешните обврски на Соединетите Американски Држави. Во секој случај, одлуката ќе треба да ги има предвид промените како во побарува-

њата, така и во обврските, а тие можат да се потврдат со статистичките податоци за крајот на 2008 година.

Треба да се претпостави дека играта со дефицитот во тековната сметка на Соединетите Американски Држави не може да трае неограничено. Меѓутоа, како резултат на општиот пад на курсот на доларот, од 2003 година релативната величина на дефицитот почна да се намалува. Обемот на дефицитот треба да се мери со обемот на економијата, а единствена соодветна мерка за оваа цел е односот на дефицитот спрема номиналниот ГДП (слика 2). Во 2006 година, дефицитот во тековната сметка на Соединетите Американски Држави се покачи за над 6 проценти од номиналниот ГДП, најголемо ниво во црвено, што порано никогаш не било забележано, но 2007 година тоа падна 5,3 проценти.

Во просек, од 1980 година постои доцнење од околу две години меѓу падот на вредноста на доларот и следователното намалување на обемот на дефицитот. Во последно време, високите цени на нафтата го забавуваат намалувањето на дефицитот, но тие (цените) сега бележат голем пад, дури за половина од нивното највисоко ниво. Доколку реалниот ефективен курс на доларот продолжи да паѓа за 2 до 5 проценти годишно, надолниот тренд на дефицитот на среден рок ќе продолжи да се намалува. Проекцијата изготвена со проценката дадена во модел 1 покажува дека ако падот на доларот е релативно благ, соодносот на ГДП и дефицитот веројатно ќе се намали за околу 3 проценти во периодот 2010 до 2012 година.

Ако нивото на дефицитот во тековната сметка вака се намалува, нето надворешните обврски на Соединетите Американски Држави ќе се стабилизираат на околу 20 проценти од ГДП, на долг рок, ќе почнат да се намалуваат дури и ако разликата меѓу повратите од побарувањата и трошоците од обвр-

ските се намали на околу 2,0 процентни поени од 4,2 процентни поени во минатиот период. Во векот на глобално финансирање и инвестирање, кога се прават напори да се задржи финансиската структура на Соединетите Американски Држави, која се карактеризира со гигански износи на надворешни побарувања и обврски и со голема разлика на инвестициски поврати, што даваат предност на сопствената земја, на долг рок, може да се очекува голема акумулација на национално богатство.

Годишни поврати од надворешните побарувања и обврски на САД

ANNUAL RETURNS ON US EXTERNAL ASSETS AND LIABILITIES

	(%)
External assets (returns to US investors)	
Income returns	6.0
Capital gains	4.3
Total	10.3
External liabilities (returns to foreign investors)	
Income returns	4.5
Capital gains	1.6
Total	6.1
Return differential (percentage points)	4.2

Source: Calculated by the Institute for International Monetary Affairs based on data from the US Department of Commerce.

Извор: Пресметано од Институтот за меѓународни монетарни работи врз база на податоци од Министерството за трговија на САД.

Заостанување што прае

Сепак треба да се каже дека од 2003 година постои заостанување што продолжува, или постои опаѓачки ефект во соодносот меѓу доларскиот индекс и намалувањето на дефицитот во тековната сметка. Се поставува прашањето, зошто ова требаше да се случи? Некои сметаат дека неуспехот да се намали дефицитот и покрај падот на доларот е знак на изумирање на финансискиот империјализам во ерата кога преработувачките капацитети се

испразнети со поместување на производството во други земји. Ова, меѓутоа, е стар рефрен што го слушаме од луѓе од седумдесеттите години на минатиот век.

Денес, кога големите корпорации се движат по патот на глобализација, тие, корпорациите, во секоја корпоративна група, конструираат пофлексибилни оддели за работната сила, така што би се рефлектирале таквите фактори како што се производствени трошоци и валутните курсеви.

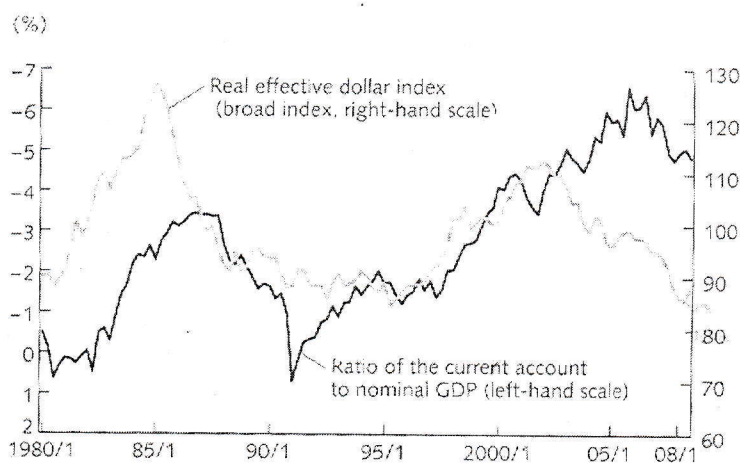
Во случајот на јапонските производители на автомобили во Соединетите Американски Држави, периодите кога јенот слабее се периоди на намалување на локалната содржина во американските производствени линии и периоди кога на поголемо наслонување на делови увезени од Јапонија. Обратно, кога јенот јакне се зголемува локалната содржина. Така финото приспособување има директно влијание врз трговските биланси на земјите во прашање. Трговските биланси се усогласуваат со валутните курсеви.

Меѓутоа, со ова не се објаснува зошто во текот на годините од 2003 година постои подолго заостанување меѓу надолното движење на доларот и намалувањето на дефицитот во тековната сметка на Соединетите Американски Држави, отколку тоа во осумдесеттите години на минатиот век. Во прашање се две работи, едната се случувањата во Соединетите Американски Држави, а другата случувањата надвор од САД. На домашна страна, првата декада од 21-от век се карактеризира со инфлација на станбениот балон. Со порастот на вредноста на становите се јави ефектот да се зголеми потрошувачката, а да се намали стапката на штедење кај американските домаќинства. Надолниот

тренд на стапката на штедење го втур-на билансот на инвестициско штедење уште повеќе во насока на недостаток од штедење, а ова предизвика пораст или забавено намалување на дефицитот во тековната сметка на Соединетите Американски Држави.

Слика 2. Тековната сметка на САД и доларскиот индекс (квартални податоци)

FIGURE 2. THE US CURRENT ACCOUNT AND DOLLAR INDEX (QUARTERLY DATA)

Sources: Data from the US Department of Commerce and Federal Reserve Board.

Извор: Податоци од Министерството за трговија на САД и Бордоот на федералните резерви

Тоа што се случуваше надвор од Соединетите Американски Држави беше однесувањето на поголемите трговски партнери на земјата. Тие бараа доларот да се поштеди од слабеење со интервенција на странските девизни пазари, а доларите добиени со оваа интервенција да ги вратат во Соединетите Американски Држави во вид на инвестиции. Постапувајќи вака, тие (странските партнери) беа во состојба да реализираат голема експанзија на нивните трговски вишоци со Соединетите Американски Држави. Ова се однесува само на неколку трговски партнери на Соединетите Американски Држави, вклучително и Јапонија, додека пак Кина е посебен случај.

Резултатот е што долгорочните американски каматни стапки останаа ниски во периодот 2004 до 2006 годи-

на, време кога федералните резерви ги затегнуваа монетарните узда со покачување на краткорочните стапки. За Ален Гринспен, тогашен преседател на Бордот на федералните резерви, ова инверзија на долгорочните во краткорочни стапки беше чудна, дури ја нарече „conundrum“ (игра на зборови). Сега се знае дека една од главните причини за тоа бил големиот влез на странски инвестициски фондови на пазарот на обврзници во Соединетите Американски Држави.

Кога ситуација се гледа вака може да се разбере вистинската природа на фазата на приспособување која веќе во 2007 година беше во тек. Бидејќи и неурамнотежениот домашен биланс на инвестициското штедење е еднаков со надворешната неурамнотеженост, знаците плус и минус се пребиваат, тоа што требаше Соединетите Американски Држави да ги вратат во избилансирана состојба беше да се покачи стапката на штедење (намалување

на потрошувачката) проследено со трендот на намалување на дефицитот во тековната сметка. Сега, со колапсот на станбениот балон, кој дејствува како фитил, точно е тоа што се случува.

Другата страна на равенката е приспособувањето што е потребно меѓу трговските партнери кои бележат големи трговски вишоци со Соединетите Американски Држави. Тие треба своите вишоци да ги намалуваат со зголемување на домашната потрошувачка (и намалување на штедењето) и со зголемување на домашните инвестиции. Но, во Кина, како и во Јапонија, домашната побарувачка е забавена за експанзија и покрај постојаните повици за тоа од страна на Владата и другите учесници. Во таква ситуација се доаѓа до заклучок дека побарувачката во светот ќе падне на нивото на кое се наоѓа домашната побарувачка во Соединетите Американски Држави. Неизбежниот резултат

ќе биде забавување и ширење на бизнис-сиромаштијата на глобално ниво.

Луѓето се склони финансиската криза во Соединетите Американски Држави да ја етикетираат како примарен виновник за глобалното забавување и за влегувањето во рецесија. Меѓутоа, доколку вниманието се фокусира на приспособување на неурамнотеженоста во реалната економија, ќе се види дека надолното движење на домашната побарувачка во Соединетите Американски Држави треба да се поздрават. Тоа е неизбежен елемент во процесот на приспособување. Во ова светло, најмалку половина од вината за забавениот глобален раст мора да се препише на недостатокот на прогрес во приспособувањето од земјите со трговски вишоци.

Доларот и еврото

Конечно, се поставува прашањето, каков е однос меѓу доларот и еврото? Дали покачувањето на еврото води кон негова замена за доларот како светска валута? Не може да се каже што може да се случи за сто години од денес, но, постои голема скепса за таква можност во блиска иднина. Еврото е заедничка валута во област со повеќе од 300 милиони жители и со ГДП близо до тој на Соединетите Американски Држави. Затоа, сосем е природно дека како такво претставува значителен дел во валутите кои се користат во трговијата и финансиските трансакции. Но, не значи дека поради тоа еврото автоматски се стекнува со статус на клучна глобална валута. Не постои начин еврото да го замени доларот се додека еврозоната не се здобие со капацитет да покренува иницијативи во политичките и воените работи како суверена држава.

Уште повеќе, зарем во ерата на глобализацијата на финансиите и инвестициите нема поважни работи од таа една валута да служи како клучна светска валута? Тоа е потребата валутата да ја следат отворени пазари на пари и капитал кои функционираат во центарот

на прекуграничните финансиски текови во цел свет. Во оваа смисла, еврото нема сопствени меѓународни финансиски центри кои можат да се споредат со Лондон и Њујорк.

Кога луѓето сакаат да докажат дека еврото станало меѓународна валута, тие често се повикуваат на неговото учество во девизните резерви што ги чуваат владите. Во 1999 година, кога еврото за првпат се појави, девизните резерви деноминирани во евра учествуваа со околу 18 проценти. Ова учество на крајот на 2007 година изнесуваше 26 проценти, а учеството на доларот падна од 71 на 64 проценти. Меѓутоа, кога ќе се погледне учеството на валутите во трансакциите на девизните пазари, ќе се види дека во 2007 година во вкупните трансакции, вклучувајќи ги и тие во кои еврото беше друга валута, доларот учествуваше со 86 проценти. Во оваа смисла, споредено со 1995 година, има мала промена, учеството на доларот во сите трансакции изнесуваше 84 проценти. Ова значи дека трговците го користеле доларот како средство за претворање на јенот и еврото во други валути и таквата употреба на доларот како клучна валута многу малку се променила во изминатата декада.

На полето на меѓународната политика, Соединетите Американски Држави и Европа треба да работаат заеднички на решавањето на проблемите дури и кога нивните интереси не се идентични. Слично, на полето на доларот и еврото постои повеќе комплементарен однос отколку ривалство или замена и ваквата коегзистенција веројатно ќе продолжи и во иднина. Кога ќе се јават знаци за враќање на Руската Империја, соработката меѓу Европа и Америка, исто така, ќе биде битна. Во блиска иднина, тоа што може реално да се очекува е да се воспостави клучна валута во која еврото ќе ја игра улогата на сребро која некогаш ја имаше како замена за златниот стандард.

Преземено од Japan Echo 4 од април 2009

Подготвил, Круме Евтимовски

ШТО Е „ЕКОЛОШКО“ ВО АИКИДОТО?

Желбата да се загосподари со природата и да се навлезе во секоја пора на нејзиното битисување, постои уште од дамнешни времиња и била основна идеја-водилка на човекот низ вековите. Тој неограничен извор на богатство, што постои како можност за неуморна експлоатација на природата од страна на човекот, со основна мотивација за тотално исцрпување, го доведе во прашање опстанокот на човековиот род токму поради непромисленото и насилничко дејствување на човекот и неговите неконтролирани барања и нагони.

Ваквото „еколошки“ недозволиво и неодржливо однесување може да премине во навика на поединците, кои со тоа стануваат имуни на промените. Затоа, основна задача на науката која се занимава со решавање на проблемите поврзани со заштитата на животната средина и на сите оние кои се вклучени во процесите на нормативното или друг начин на уредување на прашањата во животната средина е да се залага за воспоставување нова, здрава „еколошка“ свест во насока на промена на „антиеколошкото“ однесување и усвојување нови навики, пред сè на микроплан, како можност за нивно пренесување во пошироки рамки.

Задачата на воспитувањето за животната средина е, преку обликување на вредносниот систем на поединецот, да изнајде начин вредностите на животната средина да се прифатат како сопствен начин на мислење и на однесување. Доколку се воспостави таков однос, со постоење на сензибилност за перцепција на загроеноста на животната средина, може да се создава позитивен став кон сите оние вредности кои се однесуваат на него. Тие претставуваат вредност со која поединецот се поисто-

ветува, особено ако овие вредности се загроени. А, токму преку аикидото тоа се применува и се препорачува. За развивање на комплексна „еколошка“ свест, неопходно е присуство на емоционалната и волевата компонента, кои по својата природа можат да претставуваат многу силни нишки. Аикидото нив ги воспоставува.

Аикидото е создадено со идејата да биде многу повеќе од систем на техники конципирани со цел на самоодбрана. Намерата на основачот била да ја соедини вештината на борење во целина на социјални, морални и етички вредности. Осенсеи Морихеи Уесхиба, творецот на аикидото велел: „Аикидото не е техника со која ќе се совладува и се убива противникот. Аикидото е пат кон обединување на луѓето во едно семејство, пат кон создавање на мир во светот. Основна цел на аикидото е да се соединиш со движењето на Универзумот создавајќи нераскинлива хармонична врска“.

„Патот на воините се засновува врз сочувствувањето, мудроста, неустрашивоста и љубовта кон природата. Патот на воините подразбира воспоставување складност“- им говорел Осенсеи Морихеи Уесхиба, на своите ученици, будејќи ја кај нив „еколошката“ свест. Веројатно, бил и недоволно свесен за тоа, колкаво значење и тежина носат овие негови зборови за не толку далечната иднина.

Примарното правило на аикидото гласи: „Аикидото ни го открива патот на единството со Универзумот. Усогласувањето на телото со духот и постигнувањето на единство со природата е главна цел на аикидо-тренингот“. Со самото тоа и тежнението за зачувување на Земјата се поклопува со крајниот фокус на аикидо-техниката

и на тој начин тие прават единствена и неповторлива врска.

Цивилизацијата која е во тек, цивилизацијата на технолошката револуција, иако создава надеж дека развојот е можен со поголема контрола на истиот, носи со себе голем ризик и неизвесност во поглед на зачувување на животната средина и драстични разлики во поглед на развојот. Ова време, кое со себе го носи новата цивилизација, го карактеризира и голема желба за нов светски поредок и тежнение на развиените земји да ја наметнат својата моќ. Во тоа не се плаши од силата, наметнувањето војни, заканувањата, исклучувањата од меѓународната заедница и меѓународната соработка. Силата на агресија која преовладува на меѓународен план, се пренесува и на национален и на индивидуален план. Во таквата цивилизација, која не е без опасност за биосферата и за нејзините поодделни екосистеми, проблемите на заштита на животната средина стануваат се поактуелни и потешко се контролираат.

Сфаќањето дека поквалитетниот живот главно е во поголемата

материјална благосостојба, доведоа до тоа „еколошките“ трошоци да ги „плаќа“ целокупното општество. А тие, трошоците за животната средина, достигнуваат вредности кои ниту една следна генерација нема да може да ги плати. Доколку сме со поголема доза на песимизам за иднината, тогаш неминовно следува прашањето: дали воопшто ќе е има идни генерации на кои ќе може да се испорачаат нашите сметки?

За да не се дојде до оваа состојба, воспоставувањето на емоционалниот однос со животната средина, кај човекот треба да предизвика чувство на обврска и одговорност, прво за сопствената судбина, а потоа и за судбината на целата заедница. Чувството дека сме нејзин дел, е многу посилено и поделотворно од сите знаења апсорбирани во училишните клупи, учебниците и литературата. Емоционалната компонента на „еколошката“ свест ја сочинуваат, покрај љубовта, визуелното доживување и задоволство, и чувството на неизвесност и страв. А, токму тоа чувство на несигурност и загриженост не би требало да биде главниот двигател на човекот при неговото ангажирање

во заштита на животната средина. Основниот мотивациски систем треба да биде пред сè заснован врз позитивниот однос кон амбиентот кој нè опкружува, чувството на внатрешно разбирање и одговорноста која во животот нè следи како сенка. Битно е, човекот самиот себе да се прифати како одговорен субјект за заштита на животната средина, а не проблемите во животната средина да ги согледува како нешто надвор од себе, отуѓено, или пак грижата за животната средина да ја припишува само на надлежните организации, институции или инспекции.

„Стопанството е основа на општеството. Кога стопанството е стабилно, општеството се развива. Идеалното стопанство ги комбинира духовното и материјалното, а најдобрата стока со која треба да се тргува е искреноста и љубовта“ - умеел на метафоричен начин да го препознае ова творецот на аикидото Осенсеи Морихеи Уесхиба уште на почетокот на минатиот век, кога проблемите кои ја потресуваат Земјата не биле ниту приближно сериозни како денес.

„Благодареејќи на науката и на техниката човештвото е обединето во зло, но сè уште не е обединето да прави добро. Луѓето во целиот свет ја усвоиле техниката на заемно уништување, но не и многу попосакуваната техника за сеопшта соработка. Развивокот на науката и техниката бара од нас сè повеќе е мудрост. Во светот постојат злото и нередот, бидејќи луѓето заборавиле дека сè потекнува од еден извор. Вратете се кон тој извор и оставите ги зад себе сите саможиви мисли, ситни желби и бес...“ (Осенсеи Морихеи Уесхиба).

Како учител на вештината на умеењето на мирот, Осенсеи Морихеи Уесхиба честопати повторувал дека „умеењето на мирот не се потпира врз оружје и груба сила за да успее. Наместо тоа ние се усогласуваме со

Универзумот, одржуваме мир во своето окружување, го негуваме животот и ја спречуваме смртта и разорувањето...“. Оние кои се занимаваат со аикидо како вештина на умеењето на мирот, треба да умеат да ја препознаат и неговата еколошка димензија и да ги впијат мудрите зборови на Големiot Учител како: „мора да го штитат подрачјето на Мајката Природа, божествениот одраз на создавање и да го одржуваат убаво и свежо; бидејќи суптилните техники на воините настануваат исто така природно како што доаѓа пролетта, летото, есента и зимата. Вештината на војување не е ништо друго освен виталност која го одржува целиот живот“.

Претходното упатува дека врз структурата на конституирање на „еколошката“ свест влијаат безброј фактори, како на макро, така и на микроплан. Пред сè тоа се: образовниот систем, системот на информирање, глобалното општество, миграциите на населението, традицијата, семејството, училиштето, па дури и организацијата на слободното време. Токму затоа пред човекот е задача која бара многу повеќе е сила, напори и жртви од оние за кои досега се знаело - задача чие решение бара целосна сериозност и одговорност за идните чекори во движењето напред кон хармонија со природата.

Во тоа е и „еколошкото“ во аикидото - оваа вештина постојано да се фокусира кон потребата од единство на човекот и природата. Преку неа да се придонесува кон остварување на рамнотежата во животната средина, бидејќи нејзиното нарушување ќе е ги испорача „сериозните“ сметки за денешната, но и за генерациите кои доаѓаат.

Подготвила: д-р Јелена Димитријевиќ

Извор: www.aiki.rs/ekologija_i_aikido.htm

ШТО САКАМ ДА ЗНАМ ЗА ЈАПОНИЈА

Точно пред дваесет години, во 1989 година, Јапонската амбасада со седиште во Белград, издаде една мала книшка, (на српски јазик), со намера на читателите во Србија, кои би се интересирале и би сакале да дознаат нешто повеќе за Јапонија, да им овозможи основни податоци за природата, економскиот развој, распределбата на трудот во јапонското општество, како и за органите на управувањето, за начинот на живот, вредностите и истражувањата во Јапонија. Препрочитувајќи ја оваа мала книшка, сфатив дека и по изминатиот период од дваесет години, многу од изнесените информации за Јапонија и јапонското општество, остануваат исти, а дека некои други податоци, коишто се однесуваат посебно на економскиот развој, значително се променети.

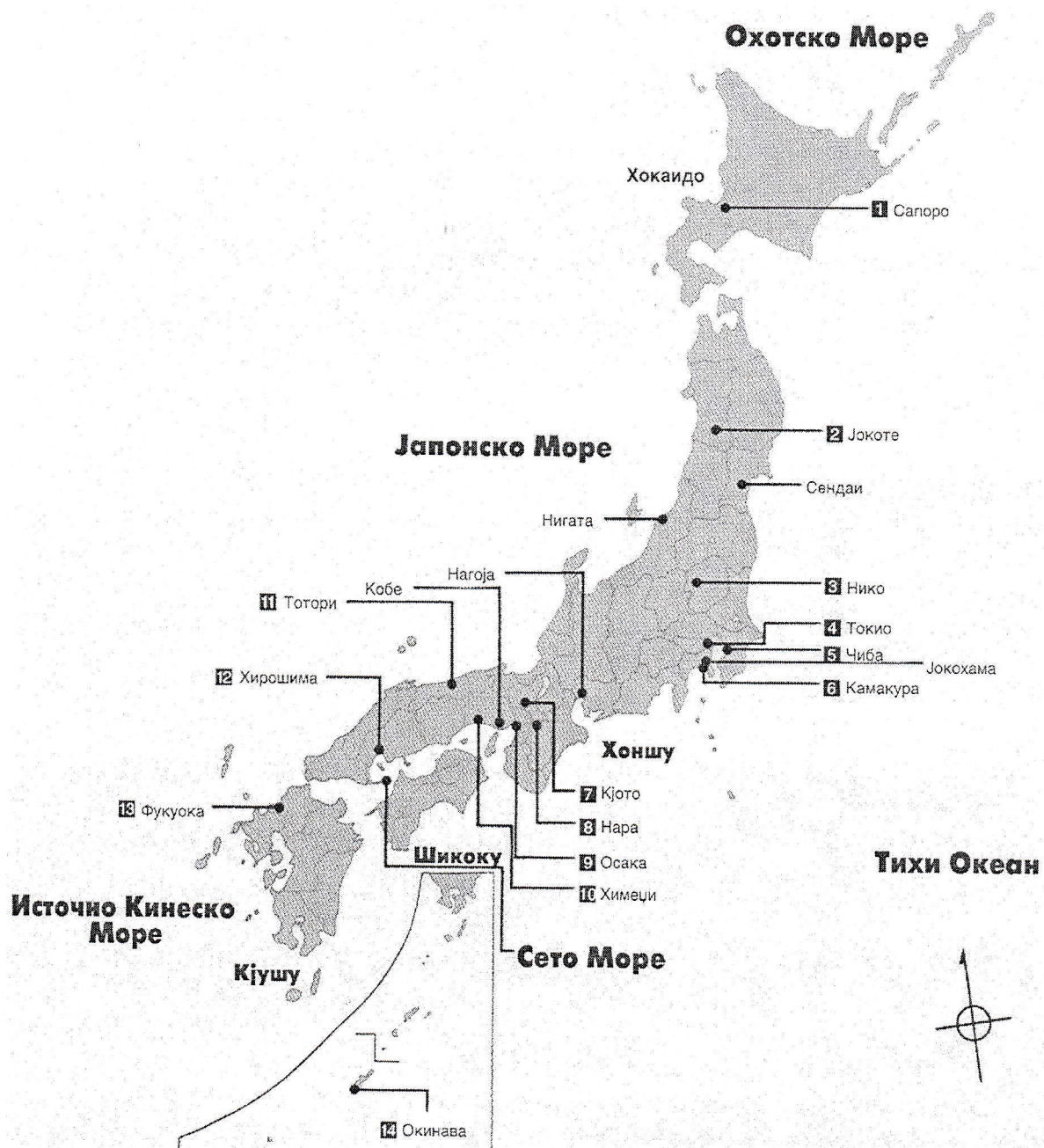
Во 1995 година, во Токио, со слична намера (поблиско запознавање на Јапонија), беше отпечатена книшката *Views of Japan* („Глетки од Јапонија“) во издание на Urban Connections inc. со одобрување на Амбасадата на Јапонија со седиште во Виена. Преку Културно-информативниот центар на Јапонија во Виена и Канцеларијата за врски на Јапонската амбасада во Република Македонија со седиште во Скопје, оваа книшка поднаслов „Глетки од Јапонија“ беше преведена од англиски на македонски јазик и отпечатена со посредство на Издавачкиот центар „ТРИ“ во Скопје.

И од печатењето на оваа книшка изминаа веќе 14 години, така што споменатите изданија веќе поодамна се на полно исцрпени.

Во последните две-три години, од некои училишта во Скопје и од неколку други училишта од внатрешноста на земјата, до Канцеларијата за врски на Јапонската амбасада во Скопје и до Почесниот генерален конзулат на Јапонија во Скопје, пристигнаа писмени и усмени барања, да им се помогне со материјали, односно со литература со што учениците би имале можност поблиску да се запознаат со Јапонија. Во процесот на образованието, покрај другите земји во светот, често се споменува и Јапонија, а за неа тешко е да се најдат соодветни материјали во училишните и во градските библиотеки.

Немајќи реални можности погоре споменатите две книшки да се препечатат и да се реиздадат, редакцијата на списанието „Акебоно - Мугри“, реши во рамките на можностите што ги овозможуваат страниците на ова списание, коешто е наменето за читателите-членови на Македонско-јапонското друштво за пријателство и соработка, сепак, да препечати некои страници, со единствена цел, да им излезе во пресрет на оние кои би покажувале интерес да создаат нешто за Јапонија. На тој начин материјалите би можеле да бидат искористени и од други заинтересирани читатели кои не се членови на Друштвото.

Бидејќи целта на овој потфат е на евентуалните корисници да им се овозможат што повеќе информации за Јапонија, си земаме за слобода на едно место да ги користиме изнесените информации во споменатите две изданија, надополнувајќи ги едни со други, бидејќи концепциите на составувачите

на овие текстови, често се разликуваат, како по пристапот кон темата што ја обработуваат (со повеќе или со помалку детали), така и по бројноста на вкупно изнесените информации што биле на располагање во времето на создавањето на овие текстови (1989 и 1995 г.). Затоа сметавме дека е нужно и дека е во интерес на нашите читатели, таму каде што констатиравме различност во информациите, (кои често може да бидат резултат и на техничка грешка при печатењето), посебно во бројките, за

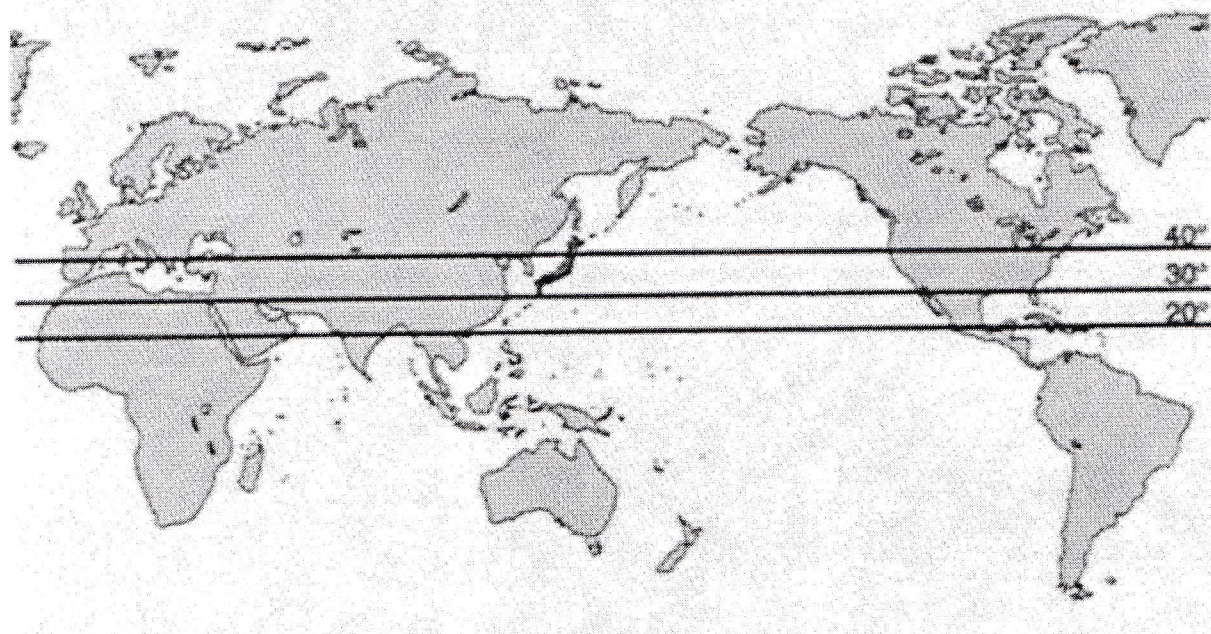
поголема веродостојност да ги проверуваме податоците и во други извори сè со цел да дадеме што е можно поточни и поверодостојни информации. На тој начин избегнавме некои технички грешки, како на пример техничката грешка во изданието од 1989 година издадено на српски јазик, каде што стои дека Јапонија ја сочинуваат група од преку 3900 острови, додека во изданието од 1995 година, стои дека Јапонија ја сочинуваат над 6800 острови. Ја проверив оваа информација во јапонската ен-

циклопедија, каде што е прецизирано дека Јапонија ја сочинуваат 6800 острови така што сега ја имаме вистинската информација.

Во двете погореспоменати книги, заради илустрација на текстовите користени се одредени колор-фотографии со различни димензии. Си земам слобода некои од овие фотографии да ги заменам со други за коишто сметам дека се подобри или поилустративни за темата што ја презентираат. Го прифаќам и методолошкиот пристап од книгата издадена во 1989 година, за секоја посебна глава да има соодветно прашање на кое во текстот се одговара, што не е случај со текстот во книгата „Глетки од Јапонија“ издадена во 1995 год. На овој начин, сметам дека ќе добиеме еден текст, којшто ќе биде близок до споменатите текстови во книгите што ги земам за основа на ова кажување, но и значително збогатен со нови информации. Сето тоа е со единствена цел на нашите читатели, да им понудиме што е можно повеќе факти и сознанија за Јапонија.

1.ГЕОГРАФИЈА; Сакам да знам нешто подетално за местоположбата на Јапонија, за нејзината клима и за годишните времиња.

Јапонија е островска земја во Пацификот што се протега крај брегот на Источна Азија. Таа се граничи со Русија, Кина и Кореја. Според вкупната површина на земјиштето таа е мала земја. Јапонската територија ја сочинуваат 6800 острови. Сиот синцир од острови, сметано од островот Окинава до островот Хокаидо, се протега во благ лак долг околу 3800 километри. Повеќето од споменатите острови се мали, само 340 од нив се поголеми од 1 километар квадратен. Но, најголемиот број Јапонци, живеат на четирите големи острови: Хокаидо, Хоншу, Шикоку и Кјушу, кои земени сите заедно сочинуваат 98% од целокупната површина на Јапонија. Површината на копното изнесува вкупно 378.000 км². Според тоа, Јапонија е нешто малку поголема на пример од Финска, којашто има 338.000 км², или нешто помала од

Jikoin - үюзлед во бавч

о бавчаџа на храмојџ

Планинаџа Фуџи

Парагвај кој има 406.000 км². Меѓутоа, Јапонија е значително помала доколку се спореди, на пример, со Австралија, која се простира на 7.710.000 км² или со САД кој зазема површина од 9.370.000 км².

Се смета дека сегашниот облик на јапонките острови, бил создаден со благо спуштање на различни подвижни делови на земјината кора, со вулканска активност и со промени на океанскиот брег. Затоа во Јапонија има многу вулкани. Вкупниот број на регистрирани вулкани изнесува 196, но за среќа, само триесетина од нив сè уште, понекогаш се активни. Математиката покажува

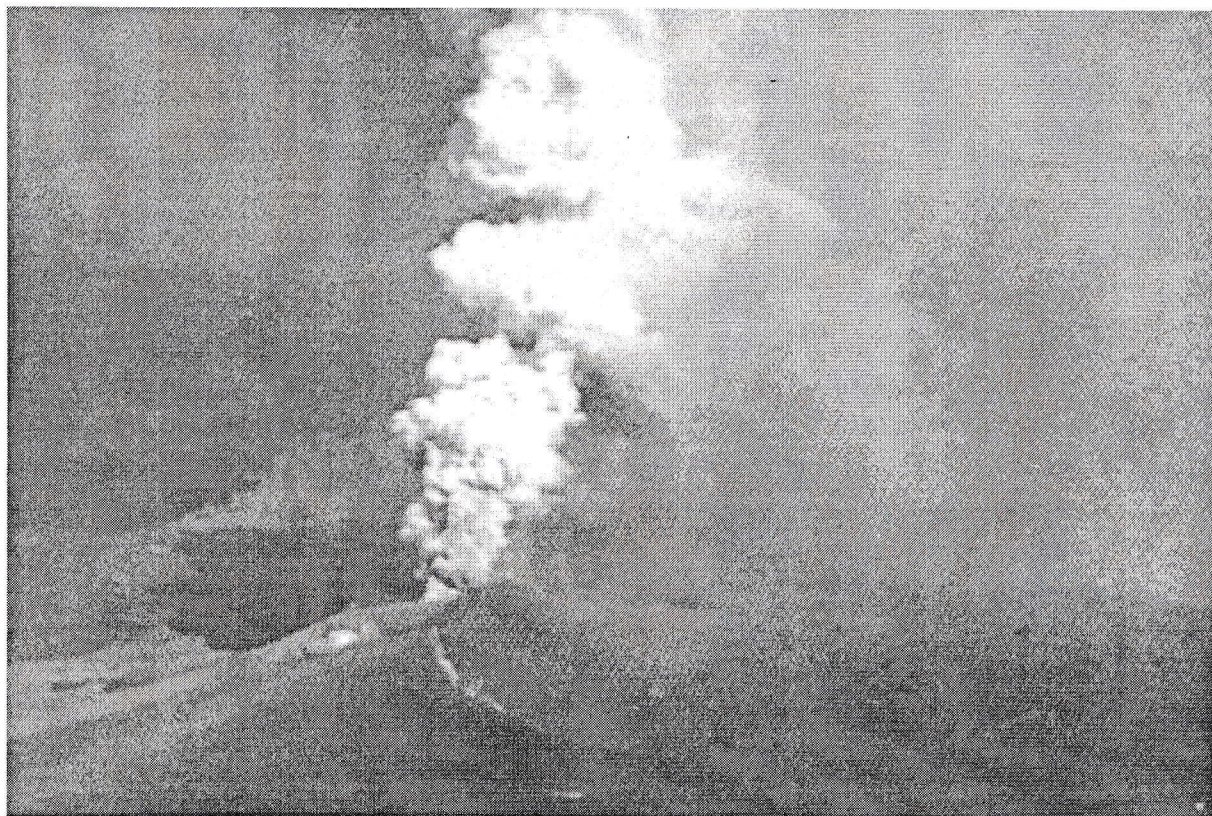
дека речиси 10% од сите активни вулкани во светот се наоѓаат токму во Јапонија. Вулканите биле и сè уште се една од причините за честите земјотреси, за кои би можело да се каже дека се секојдневие во Јапонија. Некои од нив се многу силни и предизвикуваат огромни материјални штети, но и загуба на многу човечки животи. Така, земјотресот во 1923 година, во јапонската престолнина Токио однесе 125,000 жртви, а тој од 17 јануари 1995 година во приморскиот град Кобе, зеде 5000 жртви. Маката со честите земјотреси, како што би рекол народот, ги натерала Јапонците на овој проблем да му посветат

големо внимание. Тие имаат создадено бројни научни институции, со голем број научни соработници, кои се трудат да дојдат до што е можно поегзактни сознанија за тоа како да се заштитат животите на луѓето и нивните материјални добра за време на земјотресите. Оваа, така да се рече, драматична геолошка историја на Јапонија, може да се препознае во обликот на целата јапонска територија. Поголемиот дел од Јапонија ја сочинуваат високи планини избраздени со тесни долини. Статистиката покажува дека околу 71 % од јапонската територија ја покриваат планини од коишто некои од нив, како на пример Јапонските Алпи на островот Хоншу, имаат врвови повисоки од 2000 м. Највисока, сепак е светата планина Фуџи чии врвови достигнуваат височина од 3.776 метри.

Најголемиот број од Јапонците избрале да живеат во долините или во ридестите региони, каде што зем-

јоделието и сообраќајот полесно се организираат. Природната средина во Јапонија е прекрасна, но животот во неа за Јапонците не бил без тешкотии. Тешкотиите со кои најчесто се судруваат Јапонците се поради честите земјотреси и големата влажност, особено во планинските предели. Јапонија е целосно обиколена со вода: Јапонското Море на запад, Оходското Море на север и морето Сето што се простира помеѓу островите Шикоку и Хоншу, а на исток е Тихиот Океан. Реките во Јапонија се со куси текови, плитки и брзи бидејќи се спуштаат од високите планини, вливајќи се во океанот.

Сето ова придонесува климата да биде разновидна почнувајќи од субарктичка до суптропска. Така, на север летата се ладни, а зимите остри со многу снег, додека на југот летата се топли, а зимите благи. Средната годишна температура, на островот Окинава (мерено во градот Наха) изне-

Еден од бројните вулкани во Јапонија

сува 22,4 С°, додека средната температура на островот Хокаидо (мерено во градот Ваканаи) изнесува 4,4 С°. Колку е разновидна климата во Јапонија покажува и фактот дека во месец јануари на островите во близина на островот Кјушу што се наоѓаат на југот, цветаат нарцисите, додека во селата расфрлани по ридовите во областа Нигата снегот честопати достигнува височина од два до три метри.

Овде треба да се каже дека Јапонија изобилува со термални извори кои во најголем број се користат за бањи.

Водата како и копното, претставува животен предизвик. Во лето и наесен, од океанот доаѓаат бројни тајфуни, силни тропски бури што предизвикуваат поплави, лизгање на земјиштето, а прават и многу други сериозни штети. Многу опасни се и подводните земјотреси кои создаваат големи и застрашувачки бранови наречени цунами. Јапонскиот збор цунами влезе во сите речници за странски зборови.

Времето во Јапонија, се разбира, се менува според годишните сезони. Тие се многу јасно изразени со исклучок од почетокот на месецот јуни до средината на јули кога трае периодот на дождови. Пролетта (јапонското има за пролетта е хару) започнува во месец март, кога деновите стануваат потопли, а дрвјата расцветуваат. Најпрвин цветаат сливите чии цветови имаат најразлични бои, а потоа праските. Кон крајот на овој месец, расцветува и јапонската цреша (Сакура). Цвтањето на сакурата претставува извонредна појава што успева да ги воодушеви Јапонците, кои организирани во групи за набљудување на цвтањето, приредуваат и забави под расцветаните дрвја (ханами). По пролетта доаѓа летото (нацу), кое трае од

мај до почетокот на септември. Раното лето (шока) е кусо, со топли сончеви денови. Потоа доаѓа сезоната на дождови (цују) кога може да врне речиси секојдневно. Летото е топло и влажно во цела Јапонија, освен на островот Хокаидо каде што е прилично умерено. Во средината од летото (манацу), во август, кој е топол месец, многу луѓе одат на кампување, планинарење или пливање. Есента (аки) започнува во септември и трае до ноември. Времето во есен станува посуво и поладно, иако повремено врне дожд, а можна е и појава на силни ветрови или тајфуни. Лисјата ја менуваат бојата. Оризот и другите плодови се собираат во есен кога се одржуваат и голем број локални жетварски прослави. Во зима (фују) од крајот на ноември до февруари, студените сибирски или монголски ветришта дуваат дури до Јапонија. Иако температурите на југ се умерени, во поголемиот дел од зимата температурата во Токио е нешто повисока од точката на мрзнење. Северните предели на Хоншу, Тохоку и Хокурику се прекриени со високи снегови, а на целиот Хокаидо е многу студено. Долготрајното студено време овозможува во главниот град на Хокаидо, Сапоро, секоја година да се одржува фестивалот посветен на изработка на скулптури од мраз. Вкупно земено атмосферските падавини на територијата на Јапонија, се движат од 1000 до 2500 милиметари годишно.

Во наредниот број на „Акебоно - Мугри“ ќе се зборува за тоа кои дрвја, животни и инсекти живеат во Јапонија.

Подготвил: Д-р Коста Балабанов

ПРОФИЛ НА НАЦИЈАТА

ИСТОРИЈА (продолжува)

Раниот модерен период

Од средината на 16-тиот век, од насилството помеѓу завојуваните феудални кланови, постепено произлегло движење насочено кон повторното национално соединување. Движењето ја добило поддршката од три моќни хегемони, Ода Нобунага (Oda Nobunaga, 1534-1582), Тојотоми Хидејоши (Toyotomi Hideyoshi, 1537-1598) и Токугава Иејасу (Tokugawa Iyeyasu, 1543-1616). Кусата, но величествена епоха, за време на која Нобунага и Хидејоши воспоставија воена контрола врз земјата и отпочнаа поинаку да ги обликуваат сопствените феудални институции, е познат како периодот Азучи-Момојама (Azuchi-Momoyama, 1568-1600). Ова бил златен период, период на грандиозност и отвореност кон надворешниот свет. Хидејоши имал визии за освојување на Кореја и за воспоставување трајна династија, но тој сепак доживеал да види како неговата инвазија врз Кореја завршува со брутален неуспех. Неговата смрт во 1598 г. го остави неговиот наследник ранлив кон ривалските феудални владетели, даимјо. Еден од нив, Токугава Иејасу, по остварената надмоќна победа врз про-Тојотомините војни во битката кај Секигахара (Sekigahara) во 1600 г., ја презема титулата шогун и воспостави моќен и траен шогунат во градот Едо, со што се означува почетокот на периодот Едо (1600-1868) во јапонската историја.

Победата на Иејасу му донесе огромна доминантна моќ и му дозволи преуредување на политичката карта на Јапонија. Тој воспостави внимателно балансирана политичка структура, позната како бакухан (bakuhan) систем, односно шогунат и контрола врз поседите, во кој шогунатот Току-

гава директно го контролирал Едо и ја имал централната власт во земјата, додека даимјо (рангирани по основа на степенот на нивната лојалност кон Токугава) раководеле со околу 250-те региони - хан (han). Иејасу и неговите наследници од шогунатот имаале способност и моќ да одржат силна централизирана феудална структура, спроведувајќи ги следните мерки: одржување рамнотежа помеѓу феудалните региони; наметнување статусни разлики меѓу самураите, трговците, уметниците и селаните; воспоставување систем на заложници преку присуство на даимјо во Едо секоја втора година (санкин котай - sankin kotai); елиминација на христијанството; контрола на контактите со надворешниот свет, особено со Западот; воведувајќи легислатива за самураите, благородниците и храмовите. Самураите биле доминантни во структурата, која во многу зависела од степенот на прибирање даноци од селаните, но таа им давала и можности на трговците од Едо, Осака, Кјото и утврдените градови за развој на трговијата и за жива урбана култура.

Модерен период

Токугава-системот, кој по многу аспекти бил угнетувачки, ѝ подари на земјата повеќе од два века мир и релативна затвореност кон останатиот свет. Ова било доведено во опасност во 19-тиот век, кога руски, британски и американски бродови отпочнале да навлегуваат во азиските води и да вршат притисок за отворање на трговијата со Кина и Јапонија. Неуспехот на шогунатот да ги „избрка варварите“, концесијата со нерамноправни договори и отворањето на пристаништата по посетата на Пери (Regtu) во 1853 г., пот-

тичнаа синцир од настани кои ги предводеле моќните региони на Сацума (Satsuma), Чошу (Choshu) и Тоса (Toya), кои го користеле империјалниот двор за да му се спротивстават на шогунатот, што било запрено и оневозможено со повторното воспоставување на Меиџи во 1868 г. Младите самураи, кои го понеле обновувањето на Меиџи, сакале да ја сочуваат, оживеат, обноват и да ја зајакнат земјата. Овој процес брзо напредувал во тек на периодот Меиџи (1868-1912). Мотото на новото водство на Јапонија било фукоку кјохеи (fukoku kyohei): „збогатете ја земјата, засилете ја војската“. Ова значело реформи во повеќето општествени, политички и економски институции, по западни примери. Јапонија во 1889 г. донела Устав, отворајќи му пат на парламентарното владеење. Таа постигнала индустриски напредок и изградила прилично силна воена моќ, со која ги победила Кина во 1895 г. и Русија во 1905 г. и ја анектирала Кореја во 1910 г., со што се наметнала како најголема империјалистичка сила во Источна Азија.

Периодот Таишо (Taisho, 1912-1926) бил одбележан со прифаќањето на Јапонија како голема сила, период на владеење на партии, некогаш познат и како Таишо-демократија. Периодот Шова (Showa, 1926, 1989) започнал со зрак на оптимизам, кој набргу отшол по надолна линија, со воената агресија врз Манџурија и Кина, како и со излегувањето на Јапонија од Лигата на Нациите. Ултранационализмот и политичката репресија дома, конечно довеле до војна со САД и со сојузничките сили во Азија и во Пацификот.

Современ период

Поразот на Јапонија во 1945 г. под облаците на атомските разрушувања, донесоа Сојузничка окупација, демилитаризација, уништување на старите

индустриски концерни (заибацу - zaibatsu), напуштање на духовниот концепт од страна на Императорот, нов Устав, демократизација и нов образовен систем. По болниот период на повоена рехабилитација, јапонската економија започна силно да напредува во шеесеттите и седумдесеттите години од 20-тиот век. Олимписките игри во Токио во 1964 г. донесоа на Јапонија возобновување на меѓународното признавање. Континуираниот просперитет на нацијата беше заснован на безбедносен договор со САД, постојаното потенцирање на потребата од економски пораст и креирање на политика ориентирана кон бизнисот, акцент на образованието, како и пожртвуваноста, енергијата и постојаните напори на јапонските луѓе. Во поскорешните години, под меѓународен притисок за либерализирање на трговијата, Јапонците се поместија од економија ориентирана кон извоз, кон економија која е попристапна кон увоз од странство. Ова е дел од поширокиот напор на Јапонците за надминување на силната историска тенденција за поимање на самите себеси како некаква уникатна и супериорна, непристапна нација во споредба со другите. Сега тие прават обиди за вистинска интернационализација на своето општество и негово приближување кон сестрана соработка со растечкиот меѓусебно поврзан и зависен свет.

Јапонскиот луѓе, народ, пошкело (ни-хонџин но киџен - nihonjin no kigen)

Илјадници артефакти и остатоци од скршени животински коски се извадени од камени засолништа, карпести засеци и од леднички локации, од кои некои датираат далеку, дури од крајот на второто ледено доба, односно од пред половина милион и повеќе години. Најстарите идентификувани човечки (homo sapiens) остатоци, иако некомплетни, датираат од околу 30000

години п.н.е. Најстарите остатоци кои ги задоволуваат критериумите за компаративна анализа, датираат од раниот Џомон период (приближно 10000 - 300 години п.н.е.), но аранжираните скелетни остатоци од Џомон периодот, кои се погодни за статистички анализи, датираат околу 5000 г. п.н.е.

Населението во периодот Џомон, општо гледано, било со низок раст, со нагласена скелетна структура: черепите биле со издолжен облик, лицата биле куси и широки со нагласено вдлабнати носни профили. Мултиваријантните дискриминантни анализи ги поставуваат черепите од периодот Џомон меѓу тие на домородните Аину (Ainu) и оние на современите Јапонци, но поблиску до тие на Аину и со повеќе варијации.

Историските Јапонци, познати како Јамато (Yamato), односно Јаматобито (Yamatobito) се, најверојатно и главно, потомци на земјоделците од периодот Јаџои (околу 300 г. п.н.е. - 300 г. од н.е.), со регионално варијабилни додатоци од пораната Џомон популација и постојано растечката имигрантска популација од островскиот југ, а особено од таа од Кореја и Кина.

Со овој текст завршува поглавјето „Историја“. Следното поглавје кое ќе биде претставено е „Влада и дипломатија“.

Користена литература: „Japan: profile of a nation“ од група автори, прво издание, 1994; Kodansha International Ltd., Tokyo, Japan; превод и адаптација на авторот.

Проф. д-р Оливер Каранфилски

Уредување на Зен бавча во манастирски двор

ЕКОНОМСКАТА КРИЗА И ВРАБОТУВАЊЕТО ВО ЈАПониЈА

Економската криза којашто го зафати финансискиот сектор во Соединетите Американски Држави набргу се прошири и ги зафати економиите на многу земји. Како и другите развиени земји така и Јапонија многу брзо ги почувствува последиците на финансиската криза. Ова пред сè се однесува на производниот сектор, кој беше принуден да го намали извозот, а со тоа и производството. Како резултат на тоа дојде до голем бран на отпуштања од работа, со што се зголеми армијата на невработени.

Овој проблем подетално го објаснуваат Којима Акира од Јапонскиот центар за економски истражувања („Догледање на постојаното вработување“) и Јамада Хисаши од Јапонскиот институт за истражувања („Совладување на поларноста на јапонскиот пазар на работна рака“) во своите статии објавени во списанието JAPANECHO No 4 од месец април 2009 година, кои во целост ги пренесуваме.

Догледање на постојаното вработување

Глобалната рецесија со вртоломна брзина го трансферира јапонскиот систем на вработување, кој долги години беше набљудуван како идилична слика на стабилноста. Ова влијание неизбежно доведе до негативни промени во јапонскиот систем на вработување. Сето она што се случуваше овие денови значеше разидување со предходниот систем кој го регулираше вработувањето.

Вработеноста генерално се смета за индикатор на економската состојба. Од крајот на 2008 година периодите на заемното влијание на промените на економската слика и на промените во вработувањето станаа знатно пократки. Отпуштањето на работниците во јапонскиот стил на корпоративно управување традиционално се гледа како

последна мерка, која се применува само откако безуспешно ќе се направат сите други напори за спасување на економскиот колапс. Меѓутоа, денес таа пракса сè повеќе се напушта. Според испитувањата на истражувачкиот центар за финансиска безбедност *Номура*, компаниите последниве години вработувањето го имаат регулирано на многу построг начин од тој што беше случај во 1990-тите години. Ако на фирмите во раните 1990-тите години им беа потребни речиси три години за приспособување во интервалот измеѓу нивниот оптимум и актуелното ниво на вработување, тогаш за истиот процес во 2002 година им беа потребни само шест месеци. Поради тоа, мислењето дека Јапонија е земја каде што доминира вработување на долг рок повеќе не е засновано.

Што се крие зад ова драматично изменување на регулативата за вработување? Пред сè тоа е фактот дека економската состојба се влошува до размери кои досега не се забележани. Статистичките податоци од 16 февруари покажуваат дека јапонскиот бруто национален производ опаднал за 3,3% во однос на претходниот квартал октомври-декември 2008 година, односно опаѓањето изнесува 12,7% на годишно ниво. Ова претставува второ по големина опаѓање на бруто националниот производ, веднаш по рекордното опаѓање за 3,4% во периодот јануари - март 1974 година (13,1% на годишно ниво) за време на првата нафтена криза.

Ефектот од финансиската криза, која примарно предизвика фијаско во Соединетите Американски Држави, многу брзо беше пренесен во Европа. Во почетокот, Јапонија очекуваше дека релативно ќе остане неоштетена, бидејќи јапонските финансиски институции беа малку изложени на ризик во однос на примарните инвестиции,

односно јапонските корпорации генерално се фалеа со здрави урамнотезени биланси. Одеднаш стана јасно дека финансиската криза веќе наголемо почна да ја напаѓа американската економија и дека тоа ќе предизвика рецесија во глобалната економија. Меѓутоа, ударот од оваа криза врз јапонската економија се зголемувае како грутка снег која се тркала и постигна повисоко ниво од она во Европа и во Соединетите Американски Држави.

Причините за ова се поради следново:

(1) Јапонскиот економски пораст од 2002 година го поттикнуваше извозот со што економијата стана многу повеќе зависна од извозот отколку што тоа беше случај порано.

(2) Јапонскиот извоз беше доминантен кај постојаните потрошувачи со производи како што се автомобилите и капиталните стоки.

(3) Наспроти тоа што јапонската економија се однесуваше релативно издржливо, сепак јенот зајакнуваше, се влошија условите за извоз и експортерите почнаа да бележат загуби.

Во периодот октомври-декември извозот опадна до рекордни 13,9%, замрачувајќи го на тој начин рекордниот пад од 9,7% кој се случи во периодот јануари-март 1975 година, односно во средината на првата нафтена криза. Како резултат на ова јапонските фабрики реагираа со смалување на производството. Овој сектор кој само пред две до три години се жалеше на недостаток од работна рака, сега одеднаш се најде во ситуација да има вишок работници.

Компаниите со голем број работници брзо зазедоа заеднички став околу потребата од смалување на работната рака. Наместо директно отпуштање на работниците беше потребно да се воведат нови форми за регулирање на работниот однос, односно сè повеќе почна да се воведува времено вработување со договори на краток рок.

Привремените, како и другите нерегуларни вработувања, кои во 1990-тите години изнесуваа околу 20% од вк-

упно вработените, во тековната година рапидно порасна, достигнувајќи 39,8% во периодот април-мај 2008 година. Од развиените економии само Холандија има повисок удел на нерегуларни вработувања (47%). Јапонските нерегуларни вработувања се речиси двојно повисоки од земјите на еврозоната (20%) и повеќе од двојно од Соединетите Американски Држави (17%). Рапидното зголемување на нерегуларните вработувања беше предизвикано поради тоа што со намалување на уделот на регуларно вработените се намалуваат и трошоците, бидејќи регуларно вработените ја имаат вообичаената законска заштита, високи плати и гарантирано постојано вработување. Нерегуларно вработените работници имаат помали плати од нивните колеги кои се постојано вработени, поради што компаниите ги намалуваат своите трошоци преку зголемување на бројот на нерегуларно вработени работници.

Порастот на нерегуларните вработувања е резултат на алчноста на компаниите кои сакаат да го зголемат производството со истовремено намалување на персоналните трошоци. Овие фирми, најверојатно, ги најмуваат нерегуларно вработените работници со намера да ги отпуштат доколку работите не се одвиваат како што тие планирале, или пак да ги продполжат договорите со ниско платените работници, ако состојбите се подобрат. Проблемот се состои во тоа што ова сценарио почнува да станува дел од националната политика за вработување. Владата не ги разгледува видовите на брзите отпуштања и не ги регулира тековните случувања, односно нема изградено сигурносен систем за помош на нерегуларно вработените во случај на масовни и непотребни отпуштања.

Нерегуларните вработувања најмногу ги има во производниот сектор кој прв ги поднесува тешките удари и затоа, најверојатно, нема да пројде долго време кога и регуларно вработените работници исто така ќе го почувствуваат ефектот од тековните

состојби. Поради тоа вработувањето стана ургентна социјална и политичка тема за расправа. Јапонскиот систем на вработување и традиционалните обичаи станаа главна пресвртница.

Совладување на џоларноста на јапонскиот пазар на работна рака

Јапонските компании ги зголемија своите барања за намалување на бројот на нивните вработени. Во ноември 2008 година индексот на индустриското производство опадна за рекордни 8,1% во однос на минатиот месец. Во истиот месец бројот на новоотворените работни места беше помал за 23,7% во однос на минатата година, а соопштенијата за отпуштање на нерегуларно вработениот персонал во автомобилската и електронската индустрија доаѓаа едно по друго.

Она што е значајно во тековните отпуштања е дека тие се сконцентрирани на нерегуларно вработените, вклучувајќи ги и времените вработени испратени од агенциите, сезонските работници, како и вработените кај поддоговорачите. Според податоците што Министерството за здравство, труд и социјални грижи ги објави на 19 декември 2008 година, минатата фискална година (април 2008-март 2009 година) бројот на отпуштените работници и тие што компаниите ги најавиле за отпуштање изнесуваше 85.000. Ова е речиси трипати повеќе од проекциите изработени на 27 ноември кои предвидуваа отпуштање на околу 30.000 работници. Со континуираното намалување на производството дојде и до брзо зголемување на бројот на отпуштените работници.

Јапонија и порано се соочувала со ваков бран на отпуштања работници, на пример, за време на монетарната криза во Азија во 1997 година и во периодот кој следуваа по упадот во ИТ во 2001 година. Меѓутоа, тогаш бранот отпуштања ги зафати регуларно вработените, по што следуваа зголемување на бројот на нерегуларните вработувања. Ова што ние денес може да го вид-

име е прво сериозно решение за нерегуларниот персонал откако нивниот удел во јапонската работна сила драматично се зголеми почнувајќи од крајот на 1990-тите години (слика 1). Поради тоа во јавноста се појави неодобрување на овие масовни отпуштања.

Очигледно е дека компаниите секогаш настојуваат да го поткрепат нерегуларното вработување.

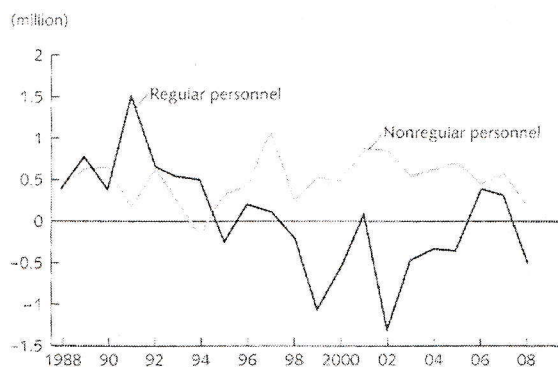
Но, со влошувањето на економската состојба на ниво кое досега не е забележано, најдобро што компаниите можат да направат е да ја намалат редукцијата. Јас би сакал да кажам дека тоа е реален проблем и дека ние треба да изградиме систем на адекватна јавна сигурност за нерегуларниот персонал, затоа што нивниот удел во работната сила супстанцијално се зголеми за последните 10 години.

Денес, јапонскиот пазар на работна рака е фундаментално приспособен според регуларните вработувања со полно работно време, додека другите аранжмани како повремените и договорните вработувања повеќе не се гледаат како средства за заработка за живот. Основата и на осигурителниот систем за работниците и на системот за осигурување на невработените беше дизајнирана со претпоставка за постojано, регуларно вработување. Меѓутоа, во раните 1990-тите години односот на нерегуларните вработувања спрема регуларните вработувања изнесуваше околу еден спрема пет, додека тој однос денес е зголемен и изнесува еден спрема три.

Промените во бизнис околината на производниот сектор се битен фактор за овој тренд. Во услови на силен натпревар помеѓу фирмите производните циклуси стануваат се пократки, обемот на бизнисот драматично се колеба и компаниите се принудени континуирано да ги заменуваат постојните производни линии со нови. Поради тоа тешко е флексибилно да се одговори на специфичните потреби на пазарот, според тоа, значаен број на нерегуларно вработените работници се рутински

вработени. Во светло на оваа реалност, потребата од преиспитување на овие правила на пазарот за работна рака и развивањето на соодветен заштитен систем за работниците стануваат повеќе е од потребни.

FIGURE 1. CHANGES IN NUMBERS OF REGULAR AND NONREGULAR WORKERS FROM THE PREVIOUS YEAR

Source: Labor Force Survey and other data from the Ministry of Internal Affairs and Communications.

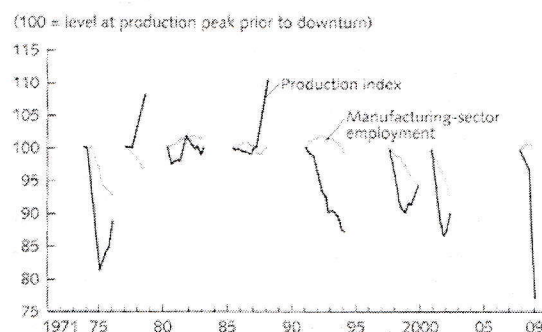
Note: Figures for 2008 are for the January–September period.

Слика 1. Промена на бројот на регуларните и нерегуларните вработени работници во минатите години.

Нерегуларно вработениот персонал во производниот сектор секако е прв на удар на кризата. Но, во идната фискална година се очекува, освен во производниот, овој удар да се насочи и кон персоналот на непроизводниот сектор. Во минатиот период намалувањето на пропорционалниот удел на постојано вработените во јапонските компании се гледаше како причина што доведе до нови проблеми, како што се спречувањето на трансферот на вештини и знаења за работните места од постарите кон помладите работници и смалување на нивото на квалитет на сложените работни операции. Поради тоа, компаниите ќе бидат присилени да го запрат ненадејното намалување на регуларно вработените работници на специфичните работни места. Меѓутоа, донесените решенија во производството, со кои започна опаѓањето ја надмина магнитудата на она искуство добиено за време на првиот нафтен шок во 1974 година. Јасно е дека ние се

наоѓаме во средина на криза која се јавува „еднаш во векот“ (слика 2). Поради стагнацијата на глобалната економија, се прогнозира дека почетната непријатна бизнис-клима ќе продолжи уште некое време и дека оваа економската непријатност неизбежно ќе се пренесе и во другите сектори.

FIGURE 2. PRODUCTION INDEX AND MANUFACTURING-SECTOR EMPLOYMENT DURING DOWNTURNS

Sources: Statistics from the Ministry of Economy, Trade, and Industry and survey data from the Ministry of Health, Labor and Welfare.

Note: Values for the production index in December 2008 and January 2009 are

Слика 2. Индекс на производствениот и вработеноста во производствениот сектор

Несоодветен политички одговор

Имајќи ги предвид гореспоменатите услови, дозволете ни да ги испитаме деталите на политичкиот однос на Владата и политичките партии кон состојбите во сферата на вработувањето. Во промотивниот пакет на мерки за зголемување на вработеноста, што Владата го промовираше на 9 декември минатата година, предвидено е во идните три години да се потрошат 2 трилиони јени за помош во вработувањето на 1,4 милиони индивидуи. Стратегијата, покрај главната цел за проширување на системот за осигурување на нерегуларно вработените работници, исто така вклучува и мерки како што се: (1) Заем и друга помош за наоѓање нов дом за работниците кои покрај работното место го изгубиле и сместувањето кое им било обезбедено од нивниот работодавач. (2) Покрај тоа потребно е да се обезбедат и посебни додатоци за лицата кои можат да примат субвенции за невработеност и друга помош, (3)

Субвенции за работодавачите ако привремено вработените работници ги примат во траен работен однос, (4) Експанзија на системот за осигурување на нерегуларно вработените во случај на невработеност и (5) Продолжување на периодот во кој поединците добиваат помош поради невработеност. Потребните финансиски средства ќе треба да бидат обезбедени со вториот дополнителен буџет за фискалната 2008 година и со почетниот буџет за фискалната 2009 година.

Факт е дека овие итни мерки ќе е беа добредојдени ако беа воведени порано. Но, денес кога изразито брзото намалување на производството стана очигледно, јасно е дека само овие мерки нема да бидат доволни. Се смета дека овие мерки не нудат перспектива во поглед на обновување на производството и дека постојаниот персонал сè уште е во опасност да биде отпуштен. Сомнително е и тоа дали компаниите ќе сакаат да примат субвенции кои се однесуваат на неотпуштање на работниците и дали фондовите за стимулација на нерегуларните работници ќе бидат доволни. Планираната експанзија на осигурувањето во случај на невработеност нема да се однесува на работниците од компаниите-поддоговарачи, чии договори за вработување се склучуваат на многу краток рок. Исто така, се смета дека продолжувањето на надоместокот за невработеност за неколку месеци не би бил доволен за обезбедување на минималните трошоци за живот.

Трите опозициони партии, Демократската партија на Јапонија, Социјал-демократската партија и Новата народна партија, заедно формулираа итен пакет на мерки за вработување и на 15 декември и ги предложија на Горниот дом на парламентот, кој го контролира опозицијата. Но, овој законски предлог подоцна беше одбиен во Долниот дом на парламентот, кој го контролираат партиите од позицијата. Иако многу од мерките во овој пакет се слични на тие од планот на Владата, сепак тој содржи и мерки за поправање

на постојниот систем за осигурување на кои вреди да се потроши време. Имено предлозите за бесплатна обука за работно место, вработување со сместување, како и помош за покривање на животните трошоци за оние кои не ги исполнуваат условите за добивање помош за невработеност се сметаат за особено важни. Но, и покрај тоа, за овој владин предлог се мисли дека е донесен на брза рака, т.е. за да ги постигне своите цели ќе треба да биде прочистен и дополнет.

Тоа што јас сакам да го предложам е да се креира нов документ, кој јас привремено би го нарекол „Фонд за сестрана помош за нерегуларно вработените и други работници“ со кој би се обезбедила поддршка на животните трошоци на работниците кои не можат да ја користат помошта од системот за осигурување во случај на невработеност. Многу е важно со оваа помош во тандем да се препорача и обука за работно место и вработување со што би се избегнало вработувањето на неодредено време и моралниот ризик.

Парите за овие мерки би требало да се обезбедат од актуелниот владин план за дистрибуција на 2 милијарди јени во готово како помош на семејствата. Но, и покрај тоа ефикасноста на предвидените мерки може да биде доведена во прашање. Освен тоа, јас мислам дека во иднина придонесот од осигурителниот систем во случај на невработеност, што се предвидува со проектот за стабилизација на вработувањето и усовршување на знаењата за работното место, кои треба да се обезбедат од фондот на премиите за осигурување кои ги даваат работодавачите, би требало да се употреби за институционализирање на системот за осигурување на невработените и нерегуларно вработените работници.

Со респект кон зголемениот притисок за сè поголемиот број откази во производниот сектор, од оној што реално се очекуваше, јас мислам дека ние треба да го испитаме прераспоредувањето на работниците заради извршување

на итните нарачки. Со ова се намалуваат индивидуалните работни часови и истите се редистрибуираат на останатите работници, во согласност со намалените нарачки. Кога работните операции на компаниите ќе дојдат до црвената линија работодавачите ќе мораат да го применат редистрибуирањето на работните операции на другите вработени, без притоа да дојде до отпуштање на регуларно вработените и ако е тоа можно и на нерегуларно вработениот персонал. Под овие услови вработените мораат да го прифатат намалувањето на платите поради зачувување на работното место. Овде Владата може да помогне со покривање на дел од изгубената заработувачка. Критички кажано, овие напори не одат во прилог на напорите за отворање нови работни места. На крајот, обуката за работно место може да се воведе, ако меѓу поново вработените нема таков профил. Ако ваквата поделба на работата стане стандардна пракса, тогаш потребата од трансформација на бизнисот ќе биде задоцнета, што на подолг рок фактички ќе претставува опасност за губење на можностите за зголемување на вработеноста.

Гледајќи ги од овој аспект сериите мерки на Владата и политичките партии, проектот за креирање на итни работни места со повремено вработување на нерегуларните работници и на лица во средно или постаро доба, обезбедуваат само времено вработување. Сè додека специјалниот владин фонд наменет како помош за зголемување на постојаното вработување во провинциските региони изнесува само неколку стотини милиони јени и е без соодветни визии, не може да се очекува отворање на нови работни места.

Потенцијални извори за нови работни места

Стратегијата за креирање нови работни места е од есенцијална важност за ревитализација на индустријата. Постоат два главни столба кои

можат да се употребат за поддршка на ваквата стратегија. Еден од нив е поттикнување на развојот на земјоделието и туризмот во поедините региони кои имаат особени карактеристики за овие дејности. Додека овде немаме соодветни услови, другите економии во Азија имаат огромен потенцијал за пораст. Следењето на глобализацијата на локално ниво е цел на обемни активности насекаде во Азија каде што постојат услови за ревитализација на регионите во провинциите.

Жителите од овие региони треба да ги дефинираат визиите за развој на новите индустрии, а за нивната реализација потребни им се фондови со доволни финансиски средства. Реализацијата на овој процес ќе одземе помалку време, ако властите потребните финансиските ресурси ги пренесат на локалните влади дозволувајќи при тоа локалните заедници да го следат преземањето независни мерки, што ќе биде гаранција дека тоа ќе резултира со отворање нови работни места.

Вториот столб за оваа стратегија за ревитализација може да се реализира многу побрзо и се однесува на областите како што се медицината, негата на стари лица, негата на деца и образованието. Уделот на работната сила вработена во овие области во Јапонија е помал од оној во Соединетите Американски Држави и Европа и се чувствува недостаток на персонал. Овие сектори претставуваат реални ресурси за отворање нови работни места. Ние би можеле да ја реализираме оваа латентна побарувачка на персонал преку комбинација на системски реформи за унапредување на конкурентноста и на мерки за редистрибуција на доходот.

На основа на сето погоре речено, овој план се однесува на елиминирање на факторите кои придонесуваат за сегашниот недостиг на работна рака во овие области, вклучувајќи ги и ригидните работни места и инфериорните работни услови. Ние би сакале да се зголеми бројот на високо образовани

медицински сестри кои од лекарите би можеле да го преземат давањето на овој вид нега. Можностите за добивање работно место би се зголемиле ако вреднувањето на работните вештини и побарувачката на работна рака би можеле да се коригираат со изработка на скала за кариера на квалификуваните даватели на нега на стари лица и деца.

Се очекува дека ќе бидат потребни неколку години за надминување на сегашнава глобална финансиска и економска криза. Од друга страна пролонгирањето на рецесијата ќе биде неизбежно освен ако ние не ја спречиме со нов модел за раст на нашата економија, која зависи од тековната екстерна побарувачка. За креирање нови работни места од есенцијална важност е подршката на плановите за индустриска ревитализација која ќе доведе до зголемување на домашната побарувачка.

На основа на извештаите од некои средини, сега Владата ја разгледува новата политика која се фокусира на зголемување на вработеноста. Јас се надевам дека мислењата изречени погоре ќе бидат вклучени во некој нов пакет мерки.

Поларност на пазарот на работна рака

Од долгорочна перспектива, многу е важно во целост да го редизајнираме пазарот на работна рака. Ако на лицата кои останале без работа не им се гарантира доволно пари за живеење и ако тие се способни повторно да се вработат, тогаш јапонското општество се движи кон раслојување на овие луѓе кои се наоѓаат во корсокакот во нерегуларната позиција и на работни места каде работата е слабо платена и нестабилна. За да се избегне ова дуализирање на класната структура потребно е на регуларно и нерегуларно вработените работници да им се дозволи да ги зголемат своите работни вештини и се разбира соодветно да се платат.

Не може да се рече дека на сите работници треба да им се даде истото ниво на тековна заштита како што им е дадена на регуларно вработените, ниту пак тоа значи дека не треба да се дозволат времените и други видови работни места. Ние сакаме да се помогне преминот меѓу различните видови на вработувања и тоа да се направи во рамките на регуларното вработување- како што се аранжманите во кои луѓето имаат статус на регуларно вработени, но од нив не се бара да прифатат трансвер надвор од нивните поединачни струки или надвор од нивното место на живеење.

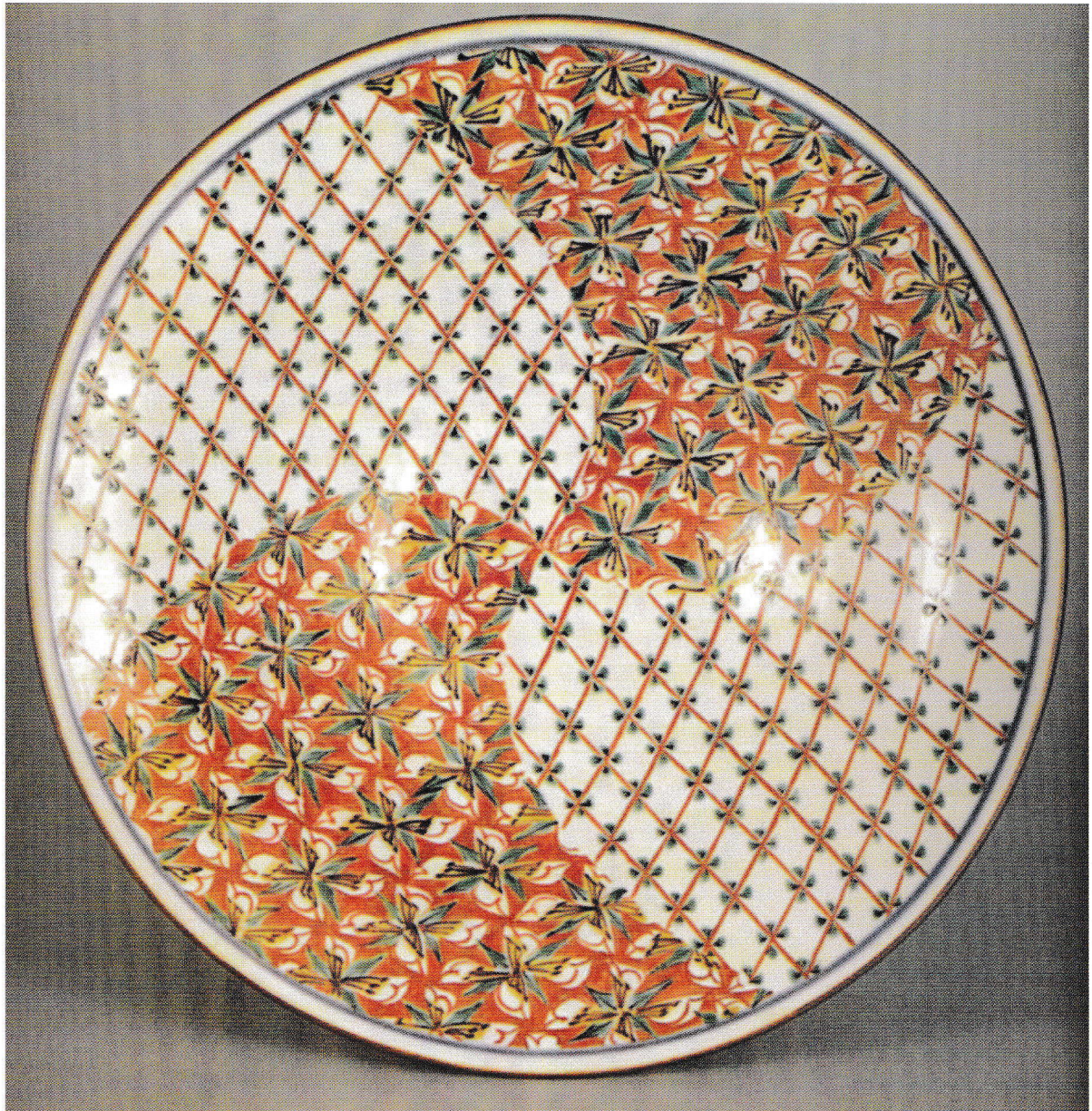
Од постигнувањето на успешна комбинација на флексибилност и правичност ќе зависи и реализацијата на предвидениот пораст на продуктивноста и платите.

Освен тоа, системот за регрутирање на нови регуларно вработени од редот на штотуку дипломираните студенти треба повторно да се разгледа. Соочени со тешките економски времиња компаниите настојуваат да го намалат изразитиот интерес за регрутирање на ново дипломираните студенти. Од среднорочна и долгорочна гледна точка за компаниите би било подобро да го задржат ова релативно темпо, односно да се воздржат од изразито смалување и кога економската состојба ќе се подобри да го зголемат нивниот број.

Во исто време, треба да се зголеми бројот на нерегуларниот персонал кој ќе биде унапреден во постојан персонал со полно работно време, како и постепено унапредување на дел од постојаните вработени во секоја старосна група за време на периодот на економската експанзија. Со тоа ќе се отворат можности за кариера на младите нерегуларно вработени и ќе се елиминира апсурдната конвенција при што остварените економски услови ќе имаат влијание врз остатокот од животот на секој поединец.

Подготвил: Д-р. Сергеј Милошевски

**ЗАПОЗНАЈТЕ ГО МОДЕРНИОТ ЈАПОНСКИ СЛИКАН
ПОРЦЕЛАН, ПРЕКУ КРЕАЦИИТЕ НА НЕКОЛКУ
ПОЗНАТИ МАЈСТОРИ**

Kenkichi Tomimoto: Порцеланска чинија

Кенкичи Томимото (Kenkichi Tomimoto) (1886-1963). Меѓу познатите јапонски творци на дела изведени во керамика и порцелан, Томимото Кенкичи завзема едно од многу значајните места. Некои од неговите дела веќе се наоѓаат во Националните музеи на Токио и Кјото. Тој е роден во градот Андо, во провинцијата Нара. Овиев студирал архитектурен дизајн на Токискиот универзитет за уметности и музика (Токуо Bijutsu Gakko). Во 1909 година, со цел да ги унапреди своите студии на дизајнот отпатувал во Англија. Меѓутоа, по враќањето дома во Јапонија, тој отпочнува да се занимава со керамика, користејќи ја можноста да се биде раководен од познатиот керамичар Кензан VI.

Така, од 1926 година, тој работи исклучиво порцелан. Бил влијателен и водечки член на бројни организации на уметници и занаетчи во Јапонија.

曙

マケドニア日本
友好協力協会
スコピエ

Kenkichir Tomimoto - йорцеланска чинија

Издавач:

ДРУШТВО НА МАКЕДОНСКО-ЈАПОНСКО ПРИЈАТЕЛСТВО И СОРАБОТКА - СКОПЈЕ

Адреса: Бул. "Илинденска", бр.9, 02 Скопје. Тел. и факс: (02)3118-731, 3117-440, 3118-063

Главен уредник: Д-р Коста Балабанов

Уреднички одбор: Д-р Оливер Каранфилски, (Заменик на главниот уредник),

Јулијана Балеvsка, Д-р Јелена Димитријевиќ, Круме Ефтимовски, Цветанка

Илиева, Д-р Атанас Кочов, Д-р Јован Лазаров, Д-р Сергеј Милошевски, Д-р Димче

Петровски И Мартин Тренески

Лектор: Даниела Лазаревска

Компјутерска подготовка: Живко Атанасов

Печат: РИ-Графика - Скопје

